

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“การศึกษา” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็น กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษานี้ ให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการที่สังคมเข้ามามีส่วนร่วม การพัฒนาสาระ และการเรียนรู้ โดยทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ และมีส่วนในการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ ด้วยในอนาคตการศึกษาในระบบจะมีความสำคัญลดน้อยลง แต่จะเน้นการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้น สถาบันทั้งหลาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดการศึกษา (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546)

วิกฤติการณ์ของมนุษย์ในปัจจุบัน เกิดจากการคิดแบบแยกส่วน ซึ่งเป็นการศึกษาที่แยกจากชีวิต คือ เมื่อการศึกษามุ่งที่การเรียนรู้ “วิชา” หรือ “ความรู้” แต่ไม่รู้ชีวิต และสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต จึงเกิดปัญหานานาประการ ดังนั้น “การปฏิรูปการศึกษา” จึงเป็นการมองอย่างเชื่อมโยง หรือ บูรณาการ โดยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง จากประสบการณ์ กิจกรรม และการทำงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา (ประเวศ วะสี, 2543) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาแนวเก่าๆ ที่ยึดถือกันมา และคิดว่าดี คือ การสร้างคนให้สมบูรณ์นั้น ต้องเน้นความสำคัญ ทั้ง 4 ด้าน คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ... การจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้ เป็นสิ่งที่อบรมสั่งสอนกันมานานแล้ว คือ การที่ครูผู้สอนเอาใจส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ค้นคว้าหาความรู้ ด้วยการใช้ “สุ จิ ปุ ลิ” (เกษม วัฒนชัย, 2546)

การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องพัฒนาคนให้ “มีคุณธรรมนำหน้ามีวิชาตามหลัง” หรือ “ให้มีคุณธรรมกำกับความรู้” คือ ให้มีความรัก มีความเอื้ออาทร มีความรอบรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นสากล และไทย สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยมีความสุข ดังนี้ จึงควรที่จะปรับปรุง

การเรียนการสอนให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และสอดคล้องกับการแก้ปัญหาทางสังคม กล่าวคือ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ผ่านมา ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” เนื่องจาก การศึกษาในชั้นเรียนได้ล้อมกรอบตัวเอง ออกจากชุมชนและสังคม วิธีการเรียนการสอน ยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการ ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด การวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดความเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่น กับเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม และสภาพแวดล้อม (สุมน อมรวิวัฒน์, 2541)

ยูเนสโก (Unesco,ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ว่า เราจะต้องไม่ละเลยศักยภาพ ในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันขาด ได้แก่ ความจำ ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ดังที่ ไทเลอร์ (Tyler,1980) ได้กล่าวว่า สุนทรียภาพ จริยธรรม นับวันจะขาดหายไปจากประสบการณ์การเรียนรู้ ดังที่ ทรินทรนาถ สฐากูร (ม.ป.ป. อ้างถึงใน ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร, 2542) ได้กล่าวว่า “การแสวงหาความจริง ความงาม และความดี ก็เพื่อเป็นเป้าหมายของชีวิต และการศึกษา ก็มีเป้าหมายในอันที่จะสั่งสอนให้คนเราไม่ว่าหญิง หรือชาย มีความมุ่งมาดปรารถนาในอุดมการณ์เหล่านี้” นอกจากนี้ คณะผู้เชี่ยวชาญของสภาการศึกษาแห่งชาติ ยังได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาด้านสุนทรียภาพ (สุกรี เจริญสุข, 2542)

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1979 อ้างถึงใน สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536) ได้ชี้ให้เห็นถึง การพัฒนาสุนทรียภาพ โดยผ่านประสบการณ์ทางศิลปะว่า ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นที่เสริมสร้างสติปัญญาให้แก่ชีวิต ทั้งนี้เพราะ สติปัญญาไม่ได้มาจากการเรียนอะไรจากสิ่งภายนอกแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากมาจากการเข้าถึงศิลปะของแต่ละบุคคลด้วย ...ศิลปะยังเป็นประสบการณ์ ที่ส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านสุนทรียภาพของมนุษย์ และศิลปะก็ไม่สามารถจะแยกออกไปจากประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ได้

กานดา ณ ถลาง (2541) ได้กล่าวว่า มนุษยศาสตร์ (Humanities) หมายถึง แขนงของการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดของมนุษยชาติ และวัฒนธรรม เช่น ภาษา วรรณคดี ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ การละคร ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา สังคมศึกษา และจิตวิทยา นักมนุษยศาสตร์ แสดงถึงความอ่อนโยนแห่งจิตใจ ความใฝ่สันติสุข เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ การเห็นใน

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความงาม และความดีที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังที่ สุนทร อมรวิวัฒน์ (2535) ได้กล่าวว่า การศึกษาไทย นอกจากจะคำนึงถึงด้านสติปัญญา สุข และทักษะความสามารถ แล้ว ยังต้องคำนึงถึง “คุณ” คือ ผลของการคิด และการกระทำ อันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือความรักผู้อื่น “งาม” คือ สุนทรีย์ะ และ “ความดี” คือ ศีลธรรม

วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ไว้ว่า “ส่งเสริมการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้คนไทย มีความเข้าใจ เห็นคุณค่าในความงามของศิลปะ และวัฒนธรรม ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ บ่มย้อมจิตใจให้อ่อนโยน ทำให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รู้จัก ห่วงแทน ตระหนักในคุณค่า พร้อมทั้งจะสืบสาน และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ ตลอดไป” ซึ่งการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ดีนั้น ต้องเน้นการรักษาคุณภาพในการสร้างผลผลิต ไม่ว่าจะเป็นคน หรือความรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถปรับเปลี่ยนให้ตรงตามความต้องการของสังคม ในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ (จรัส สุวรรณเวลา, 2540)

จรัส สุวรรณเวลา (2537 อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543) ได้สะท้อนถึง การสร้างนิสิต และการสร้างบัณฑิต ไว้ว่า “...สังคมคาดหวังนิสิตนักศึกษาในเรื่องของศีลธรรมจรรยา ที่ปัจจุบันคนในสังคมเป็นห่วงกันว่า ยุคของสังคม เทคโนโลยี คนกลายเป็นเครื่องจักรกันมากขึ้น ขาดความรู้สึกรู้จักคิด และขาดความเอื้ออาทรต่อกัน บัณฑิตต้องสมบูรณ์ทั้งพลังกาย พลังจิต โดยเฉพาะในเรื่องของสุนทรียศาสตร์ และความคิดอันจะทำให้คนชื่นชมในสิ่งสวยงาม คิดสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย” นอกจากนี้ สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) ยังได้กล่าวว่า บัณฑิตของไทย ยังขาดคุณลักษณะที่จำเป็นหลายประการ ซึ่งครูอาจารย์จะต้องร่วมกันรณรงค์ให้เกิดขึ้น ให้จงได้ โดยต้องมุ่งสร้างคนที่มีคุณธรรมด้วยความเป็นมนุษย์ มีคุณธรรมต่อกัน มีน้ำใจ มีความละเอียดอ่อนทางจิตใจ รู้จักพัฒนามนุษย์ทางสุนทรียะ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ฝึกใฝ่วิทยาการสมัยใหม่ รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีความเป็นไทย มีวินัย รักธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม รักเพื่อนมนุษย์ รู้จักนำตนเอง รู้จักอดออม และรู้จักพอ

จากการสำรวจของ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ปัญหาของ ครูผู้สอน คือ ไม่ได้คนที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ มาเรียนครู กระบวนการเรียนการสอนของสถาบัน ฝึกหัดครู ไม่สามารถผลิตบัณฑิตให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูได้ ขาดระบบพัฒนาครูประจำการ ที่มีคุณภาพ ครูได้รับค่าตอบแทนน้อย ขาดแรงจูงใจในการทำงาน ขาดโอกาสในความก้าวหน้า และ ไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควร อนึ่งผู้สอนไม่พยายามปรับเปลี่ยนวิธีสอน ตามแนวทางของหลักสูตรที่

ต้องอาศัยความเอาใจใส่ในกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนควรใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การแก้ระบบการศึกษาต้องแก้ที่สถานภาพครูให้ได้ คือ ทำอย่างไร ครูจึงจะเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ มีความรักในอาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ให้ครูได้มีโอกาสก้าวหน้าพัฒนาตนเอง และให้ได้รับการยกย่องจากสังคมที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (ศุภชัย พานิชภักดิ์, 2541)

เกษม วัฒนชัย (2543) ได้กล่าวว่า “การจัดการศึกษา การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงของโลก ทุกวันนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ยุคอิเล็กทรอนิกส์ ยุคข้อมูลข่าวสาร...ความรู้ในโลกนี้อยู่นอกสถาบันมากกว่าในสถาบัน โดยจะต้องชวนหาความรู้มากกว่าการเรียนในชั้นเรียน” ซึ่งสอดคล้องกับ ประไพพรรณ โภคัยสุนทร (2533) ที่กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหา และกิจกรรมในแต่ละบทเรียน ควรให้มีความยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ หรือสภาพท้องถิ่น รวมทั้งความสนใจของผู้เรียน และให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น โดยฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน...”

กานดา ณ ถลาง (2528) ได้กล่าวว่า หลักสูตรอุดมศึกษา ควรมีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นผู้รู้รอบ (พหุสูต) คือ มิใช่รู้เพียงอย่างเดียว เพื่อที่จะไม่เป็นคนคับแคบทางวิชาการ
2. มีดุลยของความคิด ทั้งในด้านโลก และชีวิต เพื่อให้สามารถวินิจฉัยได้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. มีทักษะ และระเบียบวิธีในการคิด การแสวงหาความรู้ได้ตลอดไป โดยมีควรให้น้ำหนักอยู่แต่ในเรื่องข้อมูลของวิทยาการแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะไม่มีการจบสิ้น แต่จะต้องมุ่งถึงการรู้ระเบียบวิธีที่จะคิด และแสวงหาได้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ อันจะเป็นเครื่องมือติดตัวไปจนตลอดชีวิต
4. มีมนุษยธรรม คือ มีความถึงพร้อม เข้าใจซาบซึ้ง และรับรู้ในคุณค่าของความงาม ด้านศิลปะ และวัฒนธรรม อันมนุษยชาติได้สั่งสมไว้ดีแล้ว และช่วยพัฒนาสืบต่อไป
5. เป็นผู้ใฝ่สันติสุข คือ พยายามยุติปัญหา หรือข้อขัดข้องด้วยปัญญา และสันติวิธี ได้อย่างมีสัมฤทธิ์ภาพ ในการฝึกฝนอบรมนั้นไม่ว่าจะด้วยตนเอง หรือมีครูบาอาจารย์ ต้องถือหลักของการเรียนรู้ที่จะต้องต่อสู้ ขัดเกลาจิตใจฝายต่ำให้สูงขึ้นจากระดับที่ติดตัวมา กับให้เป็นมนุษย์ให้ได้นั่นเอง

จากรายงานสถานะการศึกษาศิลปะ ที่เป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป ในสถาบันอุดมศึกษา มีดังนี้

1) ผู้เรียนไม่อยากเรียนเนื่องจากเห็นว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อ 2) อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะไม่อยากสอน

3) ไม่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน 4) ขาดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิด ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) ผู้สอนยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เป็นตัวของตัวเองเท่าที่ควร (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2535)

ราล์ฟ สมิธ (Ralf Smith, 1987 อ้างถึงใน คเนิงหา สุภานันท์, 2544) ได้กล่าวว่า วิชาศิลปะก็สามารถให้ความรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนได้ ดังนั้น จึงควรเป็นวิชาหนึ่งในวิชาพื้นฐานบังคับ ของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (General Education) โดยวิชาที่จะนำมาสอน ต้องมีเนื้อหาสาระ และเน้นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเพื่อจะเรียนรู้ การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาได้รับการปรับปรุงพัฒนา และแก้ไขแทนที่จะมุ่งเน้นผลิตช่างฝีมือแต่เพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่ยังคงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพในด้านสุนทรียภาพ และความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น ดังที่ มานูเอล บาร์แคน (Manuel Barkan, 1970 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) มีความเชื่อว่า การจัดประสบการณ์ทางด้านดนตรี ศิลปะการแสดง และงานวิจิตรศิลป์อื่นๆ จะช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีใจรัก และรู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างอิสระเสรี และเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลให้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา การที่จะให้การเรียนการสอนศิลปศึกษา เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ครูผู้สอนศิลปะควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และทักษะโดยตรงเกี่ยวกับกิจกรรม นอกจากนี้ ในด้านการวัดผล ควรพิจารณาทั้งจากกระบวนการแสดงออก (Process) ซึ่งสามารถมองเห็น และสังเกตได้จากผลงานศิลปะ (Products) ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2542) ได้กล่าวถึง แนวการสอนแบบใหม่ ที่เรียกว่า “DBAE” (Discipline Based Art Education) โดยให้มีความรู้ความเข้าใจ ใน 4 แขน คือ ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะปฏิบัติ และด้านศิลปะวิจารณ์ กระบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบยึดเนื้อหา และหลักเกณฑ์นี้ เป็นพื้นฐานอันกล่าวถึง ความรู้ (Knowledge) และคุณค่า (Value) ในแง่ของเนื้อหาสาระ (Subject Matter) ซึ่งมีความเป็นศาสตร์เฉพาะตัวเป็นเอกเทศต่อกัน การเรียนรู้ทั้งสองนี้ จะนำมาซึ่งความเข้าใจ ความซาบซึ้ง และการเห็นคุณค่าในศิลปะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และคุณสมบัติ อันจะก่อให้เกิดในตัวของผู้เรียน ดังที่ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2531) ได้กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งนั้น จะต้องให้ผู้เรียนวิเคราะห์ส่วนประกอบต่างๆ ของงานศิลปะ ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องเข้าใจส่วนประกอบของศิลปะ และหลักการจัดองค์ประกอบศิลปะ เพื่อจะเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์งานศิลปะได้ต่อไป นอกจากนี้ วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2516) ยังได้กล่าวว่า การรู้สึกซาบซึ้งในความงามทางศิลปะ เป็นพื้นฐานที่สำคัญ สำหรับความเข้าใจในความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ ซึ่งมีคุณค่าทั้งต่อบุคคล และสังคม คุณค่าที่มีต่อบุคคล คือ คุณค่าของศิลปะที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลเจริญในศิลปนิยม การสร้างสรรค์ และพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนคุณค่า

ของศิลปะต่อสังคม คือ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลให้เหมาะสมกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อช่วยกันสร้างสังคมให้งดงาม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นทีมของครูผู้สอน (Team Teaching) เป็นสิ่งที่ยังใหม่ต่อบริบทของความเป็นไทย โดยต้องการให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น สังคมมีส่วนร่วม และให้โยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องมีปฏิสัมพันธ์กันทุกฝ่าย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้จากที่ได้เรียนรู้ เพราะในชีวิตจริงผู้เรียนมิได้ดำเนินชีวิตด้วยการใช้ความรู้ความสามารถ ในสาระใดสาระหนึ่ง การให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ก็เพื่อเป็นสื่อที่จะโยงให้ผู้เรียนได้นำความรู้มาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนใช้ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาสร้างสรรค์อย่างเต็มศักยภาพ ของแต่ละบุคคล (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ด้วยเหตุที่ ผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์เป็นครูผู้สอน วิชาศิลปะกับชีวิต (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระหว่างปี พ.ศ. 2534 – 2537 โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2534 นั้น เป็นปีแรก ที่เริ่มมีการประกาศใช้หลักสูตรในลักษณะบูรณาการวิชา ทั้ง 3 สาขา คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากตัวครู ในด้านความเข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดผล และการประเมินผล ซึ่งในขณะนั้นการนำทักษะกระบวนการมาใช้ในการเรียนการสอน ยังไม่เป็นที่เข้าใจกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ จากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องหลักสูตรศิลปศึกษา (ฉบับปรับปรุง) ได้ข้อสรุปของปัญหา ดังนี้ คือ 1) คาบเวลาที่กำหนดไว้ 1คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน ยังไม่เหมาะสม 2) ผู้สอนไม่สามารถสอน ในลักษณะบูรณาการวิชา ทั้ง 3 ได้ เนื่องจากครูศิลปะส่วนใหญ่จะเรียนมาเพียงสาขาเดียว 3) ขาดความต่อเนื่องระหว่างระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา (กรมวิชาการ, 2539)

เมื่อได้มาทำการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต ก็มีความรู้สึกทันทีว่า มีความใกล้เคียง หรือ คล้ายคลึงกับ วิชาศิลปะกับชีวิต เพียงแต่มีความแตกต่างกันที่ระดับของการเรียนรู้ เนื่องจากหลักสูตร มีแนวคิดที่ต้องการให้บูรณาการ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ หรือศิลปะการแสดง เข้าด้วยกัน โดยให้มีความสอดคล้องกับระดับพื้นฐาน แต่หลักสูตรมิได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เด่นชัด และยังคงเสนอ เนื้อหาที่แยกจากกัน ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว ธรรมชาติของวิชานี้ มีความแตกต่างกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจาก ศิลปะแต่ละแขนงจะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นของตน ดังนั้น ในการปฏิบัติจริง ผู้สอนจึงแบ่งเวลาออกเป็น ส่วนๆ และแยกกันสอน ทั้งนี้เพราะผู้สอนมีความถนัดเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง เท่านั้น

(สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2535 ; ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์, 2535 ; ประเทศ สุขสถิตย์, 2535) ดังนั้น ในการจัดบุคลากรเพื่อสอนโดยบูรณาการนั้น ควรจะเป็นบุคลากรคนเดียวกัน แล้วรับช่วงต่อเนื่องไปตลอด หรือควรประสานความร่วมมือกันของบุคลากร แต่ละคนในลักษณะทีม (Team Teaching) โดยมีการประชุมเพื่อวางแผนการสอน จัดทำ และเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมร่วมกัน โดยวางแผนว่า ในส่วนไหน ควรแยกเนื้อหาอิสระ ตามธรรมชาติของวิชา และส่วนไหนควรผสมผสานในการนำไปใช้ (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2535)

การบูรณาการ ทัศนศิลป์ ดนตรี และศิลปะการแสดง เข้าเป็นวิชาเดียวกันนั้น ทำให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต โดยอาจนำมาประมวล สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ยังคงเน้นเนื้อหา และการปฏิบัติ เช่นเดียวกับหลักสูตรเดิม โดยมีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เด่นชัด และยังคงเสนอเนื้อหาที่แยกออกจากกัน
2. ด้านวิธีการสอน ผู้สอนเกิดความสับสน ไม่แน่ใจว่าการสอนของตน จะสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร หรือไม่ เนื่องจากผู้สอนมีแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนที่แตกต่างกัน และการสอนส่วนใหญ่ จะมุ่งปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรมากกว่าวิธีการสอน
3. ด้านสื่อการสอน ยังขาดความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ขาดความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี โสตทัศนูปกรณ์ เอกสาร หรือตำราที่ใช้สำหรับการค้นคว้ายังมีไม่พอเพียง นอกจากนี้ การสร้างและการใช้สื่อการสอนยังเป็นเรื่องที่ทำไม่ได้โดยยาก
4. ด้านการวัดผล และการประเมินผล ยังไม่ได้คำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผู้สอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการประเมินผล เจตคติ พฤติกรรม การแสดงออก และผลงาน
5. ด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่นๆ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เช่น ยังขาดห้องบรรยายที่มีความเหมาะสมกับขนาดของผู้เรียน คือไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไปนัก นอกจากนี้การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ยังทำไม่ได้ไม่สะดวกเท่าที่ควร

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2543) ได้กล่าวถึง สภาพปัญหา ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

- 1) ปรัชญา และวิสัยทัศน์ ทางการศึกษา (ผู้บริหาร และผู้สอน) 2) คุณภาพหลักสูตร และการตอบสนองความต้องการของสังคม 3) ระบบการสอน 4) พฤติกรรมผู้สอน และผู้เรียน
- 5) วิธีการสอน 6) สื่อการสอน 7) สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน 8) การจัดการเรียนการสอน
- 9) การประเมินการเรียนการสอน

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2542) ได้กล่าวว่า วิชาการศึกษาทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษา มีปัญหาที่สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาวิชา คือไม่มีความแปลกใหม่ในองค์ความรู้ ผู้เรียนจึงเกิดความเบื่อหน่าย และไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

2. ด้านรูปแบบ คือวิธีการเรียนการสอน ส่วนมากใช้การบรรยายเพียงคนเดียว การจัดห้องเรียน ก็มักจะใช้ห้องที่มีขนาดใหญ่ เช่น ในห้องประชุม ผู้เรียนมีจำนวนมากเกินไป หากเป็นร้อยหรือมากกว่านี้ ก็จะทำให้ขาดบรรยากาศของการเรียนการสอนที่ดี

3. ด้านวิธีการบริหาร คือ ถ้าให้ภาควิชาดำเนินการ เนื้อหา ก็มักจะเน้นไปในเรื่องที่ภาควิชานี้รับผิดชอบ ทำให้เนื้อหาวิชาเข้าสู่วิชาเฉพาะมากกว่าเป็นการศึกษาทั่วไป ส่วนการมีคณะกรรมการเป็นผู้บริหาร ก็มักบริหารงานตามหน้าที่เสมือนเป็นงานรอง หรืองานเสริม การจัดผู้สอนก็มิได้พิจารณาตามความเหมาะสม เพราะเป็นวิชาเบื้องต้น ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีคุณวุฒิ ประสบการณ์ หรือความชำนาญมากนัก แม้จะมีการเชิญผู้สอนจากบุคคลภายนอก ก็พบว่า มีปัญหา คือ ผู้เรียนไม่สามารถติดต่อผู้สอนได้เลยหากไม่ใช่เป็นเวลาเรียน อีกทั้งผู้สอนก็มีภาระไม่ได้ทุ่มเทเวลาสอนอย่างเต็มที่ ก็อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อวิชานี้ได้ ส่วนวิธีสุดท้าย คือ การมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง แยกเป็นอิสระจากคณะ หรือภาควิชา ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสม แต่ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายคงมีอยู่เฉพาะแต่บางสถาบัน ที่ใหญ่ๆ เท่านั้น

จากการประชุมสัมมนา และวิจัย เพื่อหารูปแบบการจัดวิชาการศึกษาทั่วไป พบว่าลักษณะเนื้อหาวิชา หลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ที่เหมาะสมนั้น ควรจัดแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Course) คือ รายวิชาที่เชื่อมโยง หรือบูรณาการสาขาวิชาต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน แต่ปัญหาที่เป็นอยู่ คือ หลายสถาบันไม่กล้าสร้างรายวิชาที่มีลักษณะ ดังกล่าวนี้นี้ เนื่องจากหาผู้สอนยาก และต้องมีการเขียนเอกสารประกอบการสอนหรือตำราขึ้นใหม่ บางสถาบันมีรายวิชาการศึกษาทั่วไปที่ดูเหมือนมีลักษณะเป็นบูรณาการ แต่ในการปฏิบัติกลับเป็นการแยกส่วน มิได้มีการประสาน หรือเชื่อมโยงกับศาสตร์ด้านอื่นๆเลย

สถาบันการศึกษาหลายแห่ง จัดหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป ที่เน้นความเป็นสากล (Internationalization) อย่างไม่สมดุลกับความเป็นท้องถิ่น (Localization) ทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเองดีพอ ไม่เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน วิชาการศึกษาทั่วไป มีดังนี้

1. ผู้สอน มี 2 ลักษณะ คือ เป็นอาจารย์อาวุโส อาจารย์ที่ใกล้เกษียณ หรืออาจารย์ที่คิดว่างหมดไฟแล้ว และอีกลักษณะหนึ่ง เป็นอาจารย์ใหม่ที่ขาดประสบการณ์ในการสอน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว วิชาการศึกษาทั่วไปต้องการผู้สอนที่มีประสบการณ์ และมีความรอบรู้ที่สูงมาก

2. วิธีการสอน ผู้สอนส่วนใหญ่นิยมใช้การบรรยาย มากกว่าการนำเทคนิควิธีการสอน รูปแบบต่างๆ มาดัดแปลงให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา จึงทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย ไม่รู้จักการคิด วิเคราะห์ วิจัยหาเหตุผล อันจะทำให้ความคิดสร้างสรรค์ไม่พัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น
 3. สื่อ อุปกรณ์การสอน ยังคงใช้แผ่นใส และสื่อต่างๆ ไป ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจเท่าที่ควร
 4. จำนวนผู้เรียนค่อนข้างหนาแน่น ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย
 5. เอกสาร ตำรา ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะแยกศาสตร์ ไม่ได้มีลักษณะที่บูรณาการ
- (นันทา วิทวุฒิศักดิ์, 2543)

พระราชบัญญัติ สถาบันราชภัฏ (2538) ได้กล่าวว่า สถาบันราชภัฏ เป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น อันมีภารกิจหลัก 6 ประการ คือ 1) ผลิตบัณฑิตสาขาวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง 2) ทำการวิจัยเพื่อส่งเสริมการศึกษา และพัฒนาท้องถิ่น 3) ให้บริการวิชาการแก่สังคม 4) ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี 5) ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม 6) ผลิต และส่งเสริมวิทยฐานะครู

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545) ได้กล่าวถึง แนวคิดเรื่องการจัดการศึกษา ในสถาบันราชภัฏ ที่ผ่านมามาว่า เป็นการเอาเนื้อหาวิชาไปยึดเยียดให้กับผู้เรียน แล้วสร้างกรอบออกมาจำกัดไว้ ได้แก่ เรื่องเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน และห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนที่จบปริญญาตรีออกมา มีวิชาความรู้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงประมาณ 10% เท่านั้น ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ จึงควรคำนึงถึง สถานการณ์การเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ต้องทำให้เป็นการเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 2) ต้องเรียนรู้ ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง 3) ต้องทำให้ผู้เรียนสามารถอดทน และพร้อมรับความไม่มั่นคงในชีวิตที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลาได้ โดยผู้เรียนจะต้องมีความสมบูรณ์ทั้ง IQ, AQ และ EQ นอกจากนี้ ประทีป เมธาคุณวุฒิ (2530) ยังได้กล่าวว่า อาจารย์ที่สอนตามวิทยาลัยครู มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และหลักสูตรที่มีความหลากหลาย และการกำหนดวุฒิทางการศึกษาก็ต่างกัน ในการเรียนการสอนก็เป็นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ขาดความเข้าใจที่ตรงกัน ขาดความร่วมมือในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู และปัญหาสถานภาพครูที่กำลังตกต่ำอยู่ในปัจจุบัน

โจฮันเซน (Johansen, 1978) ได้ทำการวิจัย เรื่องรูปแบบการสอนความซาบซึ้ง ในศิลปะ สำหรับวิชาที่ว่าด้วยความงาม (An Art Appreciation - Oriented Teaching Model for Visual Aesthetic Education) พบว่า รูปแบบหรือวิธีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะวิธีหนึ่ง คือ จะใช้วิธีการวิเคราะห์งานศิลปะ และกระบวนการของการซักถาม ซึ่ง ชูศักดิ์ เพรสคอตต์ (2524 อ้างถึงใน

ขันติ เจริญอาจ, 2529) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษา ในวิทยาลัยครู 36 แห่ง ของประเทศไทย ทำให้มองเห็นความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามยุคสมัย ซึ่งสนอง โกศัย (2528) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาความเข้าใจในศิลปะ ในกลุ่มวิทยาลัยครู ในเขตอีสานใต้ 4 แห่ง พบว่า อาจารย์ และนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนการสอน วิชาความเข้าใจในศิลปะ ที่มีปัญหาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ปัญหาทางด้านเนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ และการประเมินผล ซึ่งขันติ เจริญอาจ (2529) ได้ศึกษาวิชาความเข้าใจในศิลปะ ในวิทยาลัยครู โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ที่มา องค์ประกอบของศิลปะ และความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวัน พบว่า ความคิดเห็นโดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ซึ่ง วิสา อัครเวศน์ (2532) ได้ศึกษาสภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ในวิทยาลัยครู พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรบรรจุวิชาี้ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากการสัมมนา ตามโครงการพัฒนาวิธีการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ ของกรมการฝึกหัดครู ที่วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี เมื่อ พ.ศ. 2527 ได้ข้อสรุป 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาวิชา เนื่องจากวิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา จึงมีเนื้อหาค่อนข้างยาก (เป็นนามธรรม และซับซ้อน) ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสับสน
2. ด้านเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีระยะเวลาอันจำกัด จึงยากที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย คือ เมื่อหลักสูตรได้กำหนดเวลาเรียนไว้แล้ว ผู้สอนต้องรับผิดชอบในการสอนให้ครบตามเนื้อหาที่วางไว้ จึงอาจต้องเร่งรัดการสอน หรือข้ามขั้นตอนไป
3. ด้านผู้สอน มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
4. ด้านเอกสารทางวิชาการ เอกสาร ตำรา ยังขาดแคลน หรือมีไม่พอเพียง
5. ด้านผู้เรียน มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน (วิสา อัครเวศน์, 2532)

นอกจากนี้ กรรณิ์ จิตตเกษม (2538) ได้ศึกษาโครงการสอนวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ จากวิทยาลัยครู ทั้ง 4 แห่ง พบว่า วิชานี้มีจุดประสงค์ที่เหมือนกัน คือ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์เบื้องต้น เพื่อให้เข้าใจทฤษฎีเบื้องต้นทางทัศนศิลป์ ส่วนจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน คือ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับยุคสมัยของศิลปะไทย เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะตะวันตก เพื่อให้สามารถวิจารณ์ความงามจากทัศนศิลป์ได้ และเพื่อให้มีประสบการณ์ในการรับรู้ความงามทางทัศนศิลป์

นพดล ใจเจริญ (2543) ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตต่อการเรียนการสอน วิชาศึกษาทั่วไป รายวิชา มนุษย์กับความงาม ซึ่งเป็นวิชาบังคับร่วมในมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของ

ผู้เรียน คือบางกลุ่มมีผู้เรียนน้อย บางกลุ่มมีผู้เรียนมาก อันขึ้นอยู่กับคณะวิชา และการลงทะเบียนของนิสิต ปัญหาต่อมา ก็คือ การทำความเข้าใจ และให้ความหมายในเรื่องศิลปะนั้นเป็นสิ่งยาก เพราะเรื่องของศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสุขงาม ซึ่งขึ้นอยู่กับความชอบ ความพอใจของแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์ จึงเป็นเหตุให้เกิดทัศนยะ และการรับรู้เกี่ยวกับศิลปะ ในแง่มุมที่แตกต่างกัน

รัชชัย ยอดพิชัย (2543) ได้ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน จะเน้นให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียะ ส่วนเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ และทฤษฎีสุนทรียศึกษา

จรรยา โกมุตรัตนานนท์ (2540) ได้กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ แม้จะมีลักษณะเป็นอุดมคติ ชับซ้อน หรือเข้าใจยาก แต่เป้าหมายของวิชานี้ก็คือ การค้นหา "ความจริง" หรือ "แก่นสาร" ของสิ่งที่เรียกว่า "ศิลปะ และความงาม" นอกจากนี้ ยังเป็นต้นตอ หรือบรรทัดฐานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ในการวิจารณ์ศิลปะ แก่ครูผู้สอนศิลปศึกษา และอื่นๆ อีกด้วย

วิชาสุนทรียศาสตร์ ได้ดำเนินการสอนในวิทยาลัยครูมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2519 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และศิลปะกับสังคม (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) และได้พัฒนาเรื่อยมาจนเป็นวิชาความซาบซึ้งในศิลปะ วิชาความเข้าใจในศิลปะ ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรวิทยาลัยครู เมื่อ พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2536 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สุนทรียะทางทัศนศิลป์ ครั้นเมื่อวิทยาลัยครูได้รับการสถาปนาเป็น "สถาบันราชภัฏ" เมื่อพ.ศ. 2538 ต่อมาภายหลังจึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2542 และได้ใช้ชื่อวิชานี้ว่า "สุนทรียภาพของชีวิต"

วิชา สุนทรียภาพของชีวิต (Aesthetic Appreciation) รหัสวิชา 2000102 3 (3 - 0) หน่วยกิต เป็นรายวิชา ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป ระดับปริญญาตรี หลังอนุปริญญา และระดับปริญญาตรี ซึ่งอยู่ในกลุ่มวิชา มนุษยศาสตร์ โดยได้เริ่มจัดการศึกษามาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2542 ซึ่งเป็นวิชา ที่ว่าด้วยความงาม และการศึกษาเกี่ยวกับความงาม ก็เพื่อที่จะนำมาพัฒนารสนิยม ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (หลักสูตรสถาบันราชภัฏ, 2542) วิชา สุนทรียภาพของชีวิต จะต้องบูรณาการศิลปะ ทั้ง 3 สาขา อย่างเหมาะสมกลมกลืน คือ มีเอกภาพ อันได้แก่ ศิลปะทางการเห็น (Visual Arts) ศิลปะทางการได้ยิน (Musical Arts) และศิลปะทางการเคลื่อนไหว (Performing Arts) และการที่บุคคลจะมี สุนทรียภาพ ได้นั้น ก็จะต้องมีประสบการณ์ จากการได้สัมผัสสิ่งสวยงามทั้ง

ตามธรรมชาติ และจากผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น อันจะนำไปสู่การรับรู้ ในคุณค่าของความงาม เพื่อตอบสนองทางจิตวิญญาณ ในการที่จะนำตนเองไปสู่ความเป็นอิสระทางปัญญา ซึ่งเป็นคุณค่าของมนุษย์ (สุชาติ สุทธิ, 2542)

พระพงษ์ กุลพิศาล และสุวรรณี เครือปาน (สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2545) ได้กล่าวถึง ปัญหาของหลักสูตร และเนื้อหาของวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ไว้ว่า เป็นการบูรณาการแบบเชื่อมเวลา แต่ความรู้จะถูกตัดขาดออกจากกัน ทั้ง 3 ฐานศาสตร์ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นช่วงชั้น และยังไม่ถึงขั้นที่จะบูรณาการความรู้เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนผู้เรียน (จำนวนห้องเรียน) ที่มีมาก เนื่องจากนักศึกษาของทุกโปรแกรมวิชาต้องเรียน ขณะที่อาจารย์ผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบในวิชานี้มีน้อยคน จึงไม่สามารถจะเข้าสอนได้จนครบ ซึ่ง นิลนุช ไทยศิริ (สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2545) ได้กล่าวถึง หลักสูตร และเนื้อหาของวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ไว้ว่า ควรจะได้มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย มีความน่าสนใจ และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน นอกจากนี้ พันทิพา มาลา และจงดล เสงสุวรรณ (สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2545) ได้กล่าวว่า วิชาสุนทรียภาพของชีวิต มีคาบเวลาที่กำหนดไว้ 1 คาบ/ สัปดาห์นั้นสั้น หรือจำกัดเกินไป คือไม่สัมพันธ์กับเนื้อหา จึงทำให้ต้องสอนอย่างสรุป หรือรวบรัด และความรู้ทั้ง 3 ฐานศาสตร์ ก็ไม่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เนื้ออ่อน ขรวัทองเขียว (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2545) ที่กล่าวว่า ความรู้บางฐานศาสตร์ยังมิได้มีการประสานกัน หรือดึงเข้าหากันได้ยาก

จากโครงการประชุมสัมมนา เรื่องทิศทาง และความร่วมมือทางศิลปศึกษา ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2545 ได้ข้อสรุปของ สภาพ และปัญหาเกี่ยวกับศิลปศึกษา ดังนี้

1. ขาดความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ทัศนศิลป์ ดนตรี และศิลปะการแสดง ฯลฯ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้แบบแยกส่วน... แต่ปัญหาอยู่ที่ทักษะของครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่ได้ฝึกมาเพื่อการบูรณาการดังกล่าว...การแก้ปัญหาจึงควรเน้นที่ครูผู้สอน ที่สามารถมีความเข้าใจในภาพรวม เช่น ครูทัศนศิลป์ ไม่ได้ฝึกมาเพื่อการบูรณาการดังกล่าว...การแก้ปัญหาจึงควรเน้นที่ครูผู้สอน ที่สามารถมีความเข้าใจในภาพรวม เช่น ครูทัศนศิลป์ก็ไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางด้านดนตรี และนาฏศิลป์ แต่ก็สามารถใช้แก่นของศิลปะ แต่ละแขนงมาเชื่อมโยงกันได้ เช่น ทัศนศิลป์ ความงามอยู่ที่เส้น รูปทรง สี ฯลฯ ความงามของดนตรีอยู่ที่เสียง ส่วนนาฏศิลป์ มีความงามอยู่ที่ท่วงท่าของผู้แสดง และสิ่งต่างๆ เหล่านี้ สามารถที่จะแสดงร่วมกันได้

2. ความไม่ชัดเจนของหลักสูตร ทิศทาง และแนวการสอนของผู้สอน ไม่สามารถเน้นให้เห็นคุณค่าของศิลปะ ในการพัฒนาคุณภาพของชีวิตได้ โดยให้ความสำคัญกับผลงานสำเร็จรูปมากเกินไป ขาดการเอาใจใส่ต่อกระบวนการทำงานศิลปะ และขาดการวิเคราะห์ผู้เรียน (วินัย โสมดี, 2545)

จากการสัมมนา เรื่องนาฏศิลป์ไทยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ครบ 3 รอบ (พ.ศ.2534) ได้ข้อสรุปของ ปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาอันเนื่องมาจากหลักสูตร หลักสูตรของวิทยาลัยครูนั้น ได้จัดแบ่งวิชานาฏศิลป์ให้อยู่ ในสาขาวิชาการการศึกษา และสาขาวิชาศิลปศาสตร์

2. ปัญหาด้านวิชาการ ตำรานาฏศิลป์ยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร และที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มักจะขัดแย้ง หรือมีความเข้าใจไม่ตรงกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน

3. ปัญหาจำนวนครูผู้สอนนาฏศิลป์ มีไม่เพียงพอ วิทยาลัยครูบางแห่งประสบปัญหานี้ การขอ อัตรากำลังเพิ่มเป็นไปได้ยาก เนื่องจากจำนวนผู้เรียนน้อย จึงทำให้ไม่สามารถเปิดสอนวิชานาฏศิลป์ เป็นวิชาเอกได้ บางสถาบันพยายามแก้ปัญหาด้วยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นอาจารย์พิเศษ แต่ก็ ประสบปัญหาไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย และความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางไกล เพื่อสอนนักศึกษาที่มี จำนวนไม่มากนัก

4. ปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนนาฏศิลป์ คือ มีนักศึกษาสมัครเข้าเรียนไม่ถึงจำนวนที่ต้องการ

5. ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ

6. ปัญหาตลาดแรงงานไม่เพียงพอกับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาด้านนาฏศิลป์ โดยผู้ที่ จบการศึกษาจากวิทยาลัยครู จะได้รับวุฒิ ครุศาสตร์บัณฑิต (นาฏศิลป์) และวุฒิ ศิลปศาสตรบัณฑิต (นาฏศิลป์ และการละคร)

7. ปัญหาการขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์ กับการพัฒนานาฏศิลป์ไทย เยาวชนไทยมักไม่ค่อย สนใจในศิลปวัฒนธรรมเท่าที่ควร อารยธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อแนวคิดของเยาวชนไทยมาก

8. ปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ที่บ้าน

“ศิลปศึกษาในแนวบูรณาการ ทศนศิลป์ กับศิลปะแขนงอื่นๆนั้น ตามทฤษฎีแล้ว เป็นนโยบายที่ น่าจะเป็นไปได้สูง เพราะศิลปะทุกแขนงนั้น มีโครงสร้างศาสตร์ของความเป็นสุนทรีย์คล้ายคลึงกัน แต่ก็ย่อมจะมีเนื้อหา รายละเอียด และการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งบุคลากรที่ดำเนินการสอน ย่อมมีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทางของตน ยากที่จะหาผู้ที่รู้รอบ เข้าใจลึกซึ้งทุกแขนง สามารถ สอนได้ในคนเดียวสักคน แม้ว่าจะสามารถนำผู้เชี่ยวชาญทุกแขนงมารวมกันสร้างหลักสูตร และการ วางแผนการสอน ก็คงจะได้ผลในระดับทฤษฎี (หลักสูตร) เท่านั้น ส่วนในระดับการปฏิบัติ (การสอน) น่าจะเป็นเรื่องที่ยาก” (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543)

หลักสูตรหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป รายวิชา “สุนทรีย์ภาพของชีวิต” ซึ่งได้เริ่มจัดการศึกษา (ประกาศใช้) มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 โดยนำไปแทนหลักสูตร หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปของ

วิทยาลัยครู พ.ศ. 2536 พ.ศ. 2537 และหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พ.ศ.2538 – พ.ศ. 2541 ซึ่งรายวิชานี้มีเจตนารมณ์เพื่อมุ่งพัฒนา และเสริมสร้างคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ การเป็นพลเมืองดี และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้โดยจัดบูรณาการเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นการเชื่อมโยงขององค์ความรู้ และการใช้ประโยชน์ จึงจัดเป็นรายวิชาที่มีผลบังคับให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียนทั้งในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ตามโครงสร้างหลักสูตรของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งในการจัดแผนการเรียนนั้น จะให้เรียนในชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 แต่โดยส่วนใหญ่ให้จัดในชั้นปีที่ 1 ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่ที่จะศึกษา เพื่อหาแนวทางการพัฒนา ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต ของอาจารย์ และนักศึกษา สถาบันราชภัฏในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร / รายวิชา 2) เนื้อหาวิชา 3) วิธีการสอน 4) สื่อการสอน 5) การวัดผลและการประเมินผล 6) ผู้สอนและผู้เรียน

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาที่มีการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป ของสถาบันราชภัฏ ในภาคเรียนที่ 2/2545 ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค รวม 8 แห่งๆ ละ 43 คน (อาจารย์ 3 คน และนักศึกษา 40 คน) รวมทั้งสิ้น 344 คน ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ด้วยวิธีการอย่างง่าย โดยการคัดเลือกตัวแทนภาค ทั้ง 4 ภาคๆ ละ 2 สถาบัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ถือว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบด้วยความจริงใจ ตั้งใจ และด้วยความเข้าใจตามสภาพของความเป็นจริง
2. ผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละหลักสูตรนั้น อาจมีคุณลักษณะบางประการ ที่แตกต่างกันบ้าง แต่ไม่มีผลต่อการศึกษาโดยรวม
3. ระดับชั้นปีของนักศึกษา ทั้งภาคปกติ และภาคสมทบ ถือว่ามีความคล้ายคลึง หรือใกล้เคียงกัน เนื่องจากใช้หลักสูตรเดียวกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การจัดเก็บข้อมูล ได้ดำเนินการกับอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ที่ได้มีการเรียนการสอน ในรายวิชานี้ โดยได้จัดส่งข้อมูลทางไปรษณีย์ล่วงหน้าไปก่อน คือประมาณ 3.5 ใน 4 ของภาคเรียน หากจะรอนักศึกษาจนเรียนจบครบหลักสูตรตลอดภาคเรียนไปแล้ว ก็เกรงว่าจะเป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก เนื่องจากมีระยะทางที่ยาวไกล อีกทั้งอาจไม่พบผู้เรียน และข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมา โดยส่วนมากแล้วจะได้รับเมื่อสิ้นสุดปลายภาคเรียนไปแล้ว

2. การจัดเก็บข้อมูลมีระยะเวลาอันจำกัด คือเมื่อถึงเวลาที่พอสสมควรแล้ว แต่ยังได้ไม่ครบตามจำนวนที่ตั้งไว้ ถ้ามีปริมาณที่มากพอสสมควร ก็จำเป็นต้องสรุปผลการวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

“สภาพ” หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏให้เห็นเป็นปกติในปัจจุบัน

“ปัญหา” หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้น และมีผลทำให้ไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

“การเรียนการสอน” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน และผู้สอน ที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกัน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ที่เหมาะสม จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยมีองค์ประกอบ ในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร/รายวิชา 2) เนื้อหาวิชา 3) วิธีการสอน 4) สื่อการสอน 5) การวัดผลและการประเมินผล และ 6) ผู้สอน และผู้เรียน

“วิชาสุนทรียภาพของชีวิต” หมายถึง วิชาการศึกษาทั่วไป ที่จัดอยู่ในกลุ่มมนุษยศาสตร์ รหัสวิชา 2000102 3 (3 -0) หน่วยกิต เป็นวิชาที่ว่าด้วยความงาม ความไพเราะ ความซาบซึ้ง ที่เกิดจากประสบการณ์ทางสุนทรีย อันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้าง และพัฒนารสนิยม ตลอดจน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

“สถาบันราชภัฏ” หมายถึง สถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่กระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค อันมีทั้งหมด 8 มหาวิทยาลัย รวม 41 แห่ง ซึ่งได้จัดให้มีการเรียนการสอน ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหา โดยการสร้างกรอบ หรือแนวความคิด จากหนังสือ วารสาร เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ อาจารย์และนักศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นแบบตรวจคำตอบ (Cheek List) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open Ended)
4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการตรวจสอบ
5. นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้กับสถาบันราชภัฏที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลจริง
6. ปรับปรุง และแก้ไขเครื่องมือ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ มีความเหมาะสมมากที่สุด ก่อนที่จะนำไปใช้จริง
7. เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสอบถามความคิดเห็น และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง
8. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำมาหาค่าร้อยละ (Percentile) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
9. นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าทางสถิติ เพื่อนำไปใช้ในการสรุปผล ในรูปตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพและปัญหา ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้ใช้ศึกษา ค้นคว้าในโอกาสต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย